

בעיה היסטורית: איך מריבה עם אדם אחד הפכה לגזירה כוללת? מבוסס על שיחת פורים תשכ"ו

תייר ישראלי צועד בשדרת השאנז אליזה בפאריז ורואה כלב רוטוויילר מזנק על ילדה קטנה וכמעט קורע אותה לחתיכות. התייר לא חושב פעמיים, שולף אקדח ויורה בכלב. בתוך רגע מתגודדים סביבו עשרות עיתונאים ומדווחים בהתרגשות: "בחור צרפתי הציל ילדה קטנה מתקיפת רוטוויילר קטלני".

התייר עוצר אותם: "סליחה, אני לא צרפתי". העיתונאים מתקנים את הדיווח: "תייר גרמני הציל ילדה מתקיפת רוטוויילר קטלני". – "סליחה, אני גם לא גרמני". "אז מה אתה? אמריקאי?!" והעיתונאים שבים לדווח: "תייר אמריקאי הציל ילדה קטנה מתקיפת רוטוויילר קטלני". התייר מתקן אותם שהוא ישראלי מארץ הקודש. "אוקיי", כעת הדיווח הופך להיות כזה: "יהודי ישראלי ירה בכלב בשדרת השאנז אליזה בפאריז ולא נתן לילדה קטנה ללטף את הכלב..."

להיות יהודי זה להיות נרדף, בכל דור קמים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם. כבר התרגלנו למצב הזה למרבה הצער, אבל שום דבר אינו מסול להסביר לכאורה את סיפור הפורים. אנו קוראים את המגילה שוב ושוב ולא מצליחים להבין על מה ולמה פרצה הגזרה? מה היה שורש השנאה האנטישמי של המן שהוביל אל הגזירה החמורה בהיסטוריה כנגד כלל העם היהודי?

עד כמה שזה נשמע מוזר, המן נכנס לטירוף בגלל שהוא הסתכסך עם יהודי אחד! המן זעם על מרדכי היהודי שלא כרע ולא השתחוה בפניו. אולם לא היה להמן שום חשבון עם העם היהודי בכללו, גם התקופה היא לא התאפיינה בגילויי אנטישמיות, להיפך, אלו היו ימים נוחים מאוד בחיי אבותינו. ולכן לא ברור כלל מבחינת המחקר ההיסטורי, איך קרב מתוסכל מול אדם אחד הפך לגזירת השמדה כוללת כנגד נשים וילדים קטנים בקצה השני של העולם?

בואו נזכיר בקצרה את הסיפור: מגילת פורים התרחשה לפני 2400 שנה בערך, כשבעים שנה אחרי חורבן הבית הראשון. אבותינו התגוררו באותם ימים בשטחי פרס ובבל, רחוקים מאוד מארץ ישראל. המלכים הכובשים באותם ימים נהגו לבצע חילופי אוכלוסייה ממקום למקום ומלך שהיה כובש מדינה, היה מגלה את השבויים לאזורים מרוחקים בשטחי מלכותו. כך היה גם מונע אפשרות של מרד נגדו וגם מעבה ומחזק אזורים חלשים בממלכה שלו.

היהודים הוגלו לשטחי בבל ופרס וקיבלו זכויות אזרחיות מלאות. הם עשו חיל בעסקיהם, עבדו במסחר ובחקלאות והצליחו מאוד. מצד שני, המצב החדש הוביל בהדרגה אל המחיר הקשה שמשלמים יהודים בגלות והעם נטמע והתבולל בין השכנים הפרסיים והתרחק מאורח החיים היהודי.

המעמד המכובד של היהודים בא לידי ביטוי בהזמנה למשתה שערך אחשוורוש. פרק א' במגילה מספר כי שלוש שנים אחרי שהתמנה אחשוורוש למלך פרס, הוא הרגיש בשל לחגוג. המלך ערך משתה ענק לכל תושבי מלכותו והיהודים הוזמנו בדיוק כמו כל אזרחי הממלכה. לא הייתה שום אפליה דתית והיהודים ניצלו זאת היטב כדי להרגיש סוף-סוף אזרחים שווים זכויות.

1. אסתר רבה ז"ד: אמר המן לאחשוורוש: אלוקיהם של אלו שונה זימה... עשה להם משתה וגזור עליהם שיבואו כולם ויאכלו וישתו ויעשו כרצונם, שנאמר 'לעשות כרצון איש ואיש'. כיון שראה מרדכי כך, עמד והכריז עליהם: לא תלכו לאכול בסעודתו של אחשוורוש שלא הזמין אתכם אלא ללמד עליכם קטגוריה לפני הקב"ה. ולא שמעו לדברי מרדכי והלכו כולם לבית המשתה, ואכלו ושתו ממשתה אחשוורוש והשתכרו והתקלקלו.

בין כל בני העם היהודי, מי שזכה למעמד נכבד ורשמי היה מרדכי היהודי. המגילה מדגישה כי מרדכי נשא תפקיד שלטוני מוכר בתוך הממלכה של אחשוורוש.

אסתר ב,יט: ומרדכי יושב בשער המלך – **אבן עזרא:** לולי הייתה מעלה גדולה במרדכי לא היה יושב בשער המלך, ופירושו: שופט [בבית המשפט המלכותי].

ואז הופרה האידיליה. המן מונה לשר החשוב בממלכה והחוק באותם ימים קבע, שאנשים היו כורעים ברך ומשתחוים על רגליהם בפני אדם בעל סמכות שעבר ברחוב. כל אזרחי הממלכה כיבדו את המן וכרעו ברך בפניו ורק מרדכי היהודי, הקולגה של המן בין שרי המלך, התעקש שלא לכרוע.

וכאן, מסיבה שאינה מובנת כלל, האגו הפגוע של המן הוביל אותו להסית את המלך כנגד כלל העם היהודי, כולל נשים וילדים קטנים בכל 127 המדינות בעולם.

אסתר ג,ב: וכל עבדי המלך אשר בשער המלך כרעים ומשתחוים להמן כי כן צוה לו המלך, ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה ... וירא המן כי אין מרדכי כרע ומשתחוה לו וימלא המן חמה. ויבז בעיניו לשלח יד במרדכי לבדו כי הגידו לו את עם מרדכי. ויבקש המן להשמיד את כל היהודים אשר בכל מלכות אחשוורוש עם מרדכי.

הגמרא מנתחת היטב את דקדוקי הלשונות כאן אשר מספרים על התרחבות הזעם והשנאה של המן מ"מרדכי" אל "עם מרדכי" ועד "כל היהודים אשר בכל מלכות אחשוורוש".

מגילה יג,ב: בתחילה במרדכי לבדו, ולבסוף ב'עם מרדכי' ומיהם? רבנן, ולבסוף 'את כל היהודים'!

וכאן מעלה המלבי"ם את השאלה המתבקשת:

מלבי"ם: מה חטאו עם מרדכי? האיש אחד יחטא וכל עדתו ישמיד?!¹

בואו נשווה זאת אל גזירות ההשמדה האחרות בהיסטוריה של עמנו. הן תמיד נבעו ממאבק לאומי כביכול ולא אישי. פרעה חשש מהבעיה הדמוגרפית וצמיחת העם היהודי בארצו, נבוכדנצר נאבק במרד של מלכות יהודה כנגדו והיוונים ניסו להשליט את מלכות אנטיוכוס על העם היושב בארץ. כיצד יתכן אם כן שגזירת פורים פרצה בגלל סכסוך אישי בין שני אנשים?

זהו פלא גדול, משום שמצד שני, גזירת פורים הייתה הגזירה החמורה ביותר בכל ההיסטוריה של עמנו. מעולם לא תכנן אדם להשמיד את כל העם היהודי, אנשים, נשים וטף, בכל העולם כולו ובתוך יום אחד. וכל זה למה? האם בגלל תחרות פנימית בין שרים בממלכה?²

הכרח לומר שהמן התייחס בצורה אחרת אל עמנו. המן ידע סוד חשוב אשר אנו עצמנו שוכחים אותו לפעמים: יהודי הוא יהודי ואין שום הבדל בין מרדכי הצדיק לאחרון היהודים בקצה הממלכה. וכך סכסוך פרטי עם מרדכי הפך לשנאה כללית לכל "עם מרדכי". לפעמים צריך לחזור ולשנן את המסר

¹ **וארט** ידוע אומר כך: בני יעקב הציעו לאנשי שכם למול עצמם ואחר כך קמו והרגו אותם. אך מדוע ביקשו מהם למול עצמם תחילה? הרי שמעון ולוי היו נערים גיבורים והיו יכולים לנצל את יתרון ההפתעה ולהרוג את כולם? אלא שמעון ולוי חששו שהא"ם יתעורר לנקום בהם על הטבח באנשי שכם. אך לאחר שבני שכם מלו עצמם כדי להפוך ליהודים, לאף אחד לא אכפת שנהרגו כמה יהודים...

² **סיפור מצוין:** בערב פסח תרע"א (1911) נמצאה גופת ילד נוצרי סמוך לקייב. אף שהשלטונות ידעו את זהות הרוצחת - אישה נוצרייה שעסקה בגניבה וחששה כי הנער נחשף לסודות שלה - הם העלילו והאשימו יהודי בשם "מענדל בייליס". הטענה הייתה כי בייליס התכוון לערבב את דם הילד במצות לפסח. העד הראשי מטעם התביעה היה כומר קתולי מטשקנט, שהוצג כמומחה ליהדות והיה אמור להוכיח כי ישנה מצווה לערבב דם במצות. באחד הדיונים שלף הכומר מקור תלמודי מסעיר שהדהים את צוות ההגנה היהודי: "אמר רשב"י: אתם קרויים אדם ואין אומות העולם קרויים אדם" (בבא מציעא קיד, ב). מכאן שהיהודים אינם רואים בגויים בני אדם ומוותר להרוג גוי מכל סיבה שהיא...

צוות ההגנה התייעץ עם רבנים עד שקיבל הסבר מבריק מאת הרב מאיר שפירא מלובלין: "אדם" הוא הכינוי היחיד של החברה האנושית אשר מתאר גם יחיד וגם רבים. בעוד שהכינויים האחרים – "איש, גבר ואנוש", משתנים בין יחיד לרבים ("איש-אנשים", "גבר-גברים" וכו'), "אדם" מתאר גם את היחיד וגם את העם בכללו. ולכן דווקא עם ישראל קרוי "אדם", משום שהיהודים הם בני העם היחיד שאצלו היחיד והרבים הם זהים. "הנה", הרעים הפרקליט גרוזנברג בקולו כלפי התביעה: "כשיהודי אחד רוצח, אתם טוענים עם ישראל רצח... לא "מענדל בייליס רוצח"... כאשר יהודי גונב העיתונות כותבת: "עם של גנבים, לגרש את כולם מהמדינה"...

הזה כדי לזכור את כל שמופלא ומיוחד בעמנו, ואם אנו נוטים לשכוח זאת, הקב"ה שולח את המן שיזכיר לנו מהו יהודי, ו"מאויבי תחכמי".

ב. לפני שעוברים לחקור את הראש של המן, חובה להתייחס אל הקצה השני של המשואה. המפרשים לאורך כל הדורות דנים בשאלה הקשה והמסובכת: **למה מרדכי התגרה בהמן?**

הרי יצאה פקודה מלכותית לכרוע בפני המן, זה לא היה עניין דתי או הלכתי אלא ממלכתי, ואם כן מרדכי אמור לציית לפקודה כמו כולם? מדוע בחר מרדכי לעשות כביכול 'דווקא' ובכך 'שיחק באש' עד כדי העמדה בסכנת מוות נוראה את כל העם היהודי ב-127 מדינה?!

2. אבן עזרא ג,ד: והנה יש לשאול למה הכניס מרדכי עצמו בסכנה? וגם הכניס כל ישראל? היה ראוי שידבר לאסתר ותסיר אותו מלעמוד בשער המלך ולא [יפגוש בהמן עובר בשער ולא] יכעיס אותו?

המדרש והגמרא מרחיבים יותר את השאלה ומזכירים כי יעקב אבינו, סבו של מרדכי, נהג בדיוק להיפך. כאשר יעקב חשש מעשו שהתקרב לעברו עם 400 שכירי חרב עמו, יעקב לא התחכם ולא סמך על הנס, אלא שלח לעשו מתנות יקרות, ובעיקר, עשה דבר שהוא לא פחות ממדהים: יעקב קרא לעשו "אדוני" ואת עצמו כינה "עבדך", ככתוב "כה תאמרן לאדוני לעשו כה אמר עבדך יעקב", ומה שיותר מדהים ומקביל ישירות לענייננו: יעקב **כרע והשתחוה שבע פעמים בפני עשו בעת המפגש?**

בהתאם לכך נפסקה אף הלכה ברורה כי **מותר להחניף לאדם רשע במקום צורך**. הבאנו בעבר את פסיקתו של הגאון רבי משה פיינשטיין כי יהודי בעל השפעה שהתחתן עם אישה גויה והגיע להתפלל בבית הכנסת, מותר לכבד אותו בפתחת הארון והוצאת ספר התורה, משום שרבים זקוקים לו והחנופה תגרום לו להיטיב עם היהודים. מדוע, אם כן, מרדכי היהודי התנגד והעדיף להיות **צודק?**

זאת ועוד: ישנה הערה מעניינת מהצדיק רבי לוי יצחק מברדיטשוב. ה"קדושת לוי" מדקדק בלשון המגילה (הובא לעיל): "ויבז בעיניו לשלח יד במרדכי לבדו, כי הגידו לו את עם מרדכי". מקשה הקדושת לוי, וכי המן לא ידע שמרדכי הוא יהודי?! הרי מרדכי היה מנהיג העם? לכן מחדש הקדושת לוי כי הסיפור היה אחר: על פי כללי המלוכה, מרדכי היה פטור מלהשתחוות להמן, משום שהגזירה הייתה רק כלפי "עבדי המלך היושבים בשער המלך" ואילו מרדכי היה שר בכיר בממלכה. אלא שמרדכי הלך והצהיר בפני הרבים כי הוא מתכוון **לעבור על גזירת המלך**. הוי אומר שהוא אינו משתחוה בפני המן – לא משום הפטור האישי, אלא – מחמת שהוא יהודי וכופר בסמכותו של המן.

קדושת לוי דרוש לפורים: כי הגיד להם אשר הוא יהודי - יש לדקדק וכי לא ידע המן שמרדכי הוא יהודי?! ונראה שהציווי היה רק על עבדי המלך ולא על מרדכי שהיה שר נכבד, ככתוב 'וכל עבדי המלך אשר בשער המלך כורעים ומשתחוים להמן כי כן ציווה לו המלך', רק שמרדכי אמר לכולם שלא מחמת זה אינו משתחוה להמן אלא מחמת שהוא יהודי, ואפילו אם היה הציווי עליו - לא היה משתחוה לו.

והשאלה היא מתבקשת: מה היה שורש המאבק של מרדכי בהמן?

מחמת השאלה הקשה הזו, חז"ל מכריחים כי המאבק של מרדכי בהמן לא היה אישי, אלא דתי. המן עשה עצמו בדמות א-ל ועבודה זרה. באותם ימים, האנשים הגדולים היו מכריזים על עצמם כ'אלים' וההשתחויה כלפיהם סימלה הכנעה בפני עבודה זרה. ולכן מרדכי התעקש למרוד בכבודו של המן.

אסתר רבה ו,ב: וכי מרדכי קנתרן היה?! אלא כשציווה אחשורוש להשתחוות להמן חקק עבודת כוכבים על לבו ... ומרדכי אומר: היאך אני מניחו ומשתחוה לעבודת כוכבים?

אולם מפרשים רבים אינם מסתפקים בהסבר הזה. שכן שאלת האבן עזרא שהובאה לעיל עדיין עומדת במקומה: מרדכי היה יכול לא לפגוש בהמן? היה ביכולתו ללכת למקום אחר ולהימנע ממצב

שהוא מתריס ישירות כנגד המן. ואילו מלשון המגילה נראה שמרדכי חתר למגע ופשוט **יזם את הקרב עם המן**. והשאלה היא מדוע?

הסיפור הבא התרחש לפני 91 שנה. השלטון הקומוניסטי ברוסיה הסתער באגרופ ברזל על הנאמנים לתורה ומצוות ורצח, הגלה או כלא באכזריות את כל מי שהעז להוביל התארגנות דתית. הרבי יוסף יצחק שניארסון, חמיו של הרבי מליובאוויטש ידע כי השלטון סימן אותו בתור מי שעומד בראש ההתארגנות החסידית בברית המועצות, אך הרבי המשיך במסירות נפש להבעיר את האש היהודית ולשלוח חסידים להקים מקוואות, תלמודי תורה ושיבות.

באמצע חודש סיוון פרצו שוטרים לבית הרבי בלנינגרד ועצרו אותו. החוקרים הכריזו בפניו כי הוצא נגדו גזר דין מוות ובתוך 24 שעות הוא יומת בירייה. זה לא היה איום סרק. הרבי מספר בזיכרונותיו כי לאורך כל הלילה שמע יריות וצרחות ממרתף הכלא ובבוקר התרברב בפניו החוקר כי הלילה הם הוציאו להורג 140 אסירים. בפועל, ביצוע גזר הדין התעכב ואחרי שבועיים, ביום חמישי בשבוע, עדכנו אותו כי גזר הדין הומתק לעונש גלות שלוש שנים בעיר מרוחקת והיום בערב הוא יעלה על הרכבת לאותה עיר. החוקרים היו בטוחים כי הרבי ירקוד משמחה לברוח מגיא ההריגה הזו, אך הרבי שאל מתי הרכבת תגיע לעיר הגלות? הם אמרו: בשבת. הרבי השיב שאם כן הוא לא מוכן לצאת. הרבי עמד על דעתו והתעקש, ולא נותרה להם ברירה אלא להשאירו בכלא עד יום ראשון.

חתנו, הרבי מליובאוויטש דן בסיפור ושאל את השאלה הפשוטה (ליקוטי שיחות כד/125 ואילך): כיצד היה מותר לחמיו להתעקש להישאר שם? כל רגע בבית הכלא היה סכנת חיים עצומה ופיקוח נפש דוחה את כל מצוות התורה? מה גם שהוא היה עצור על העבירות הללו בדיוק וכיצד הוא מתגרה בהם ומכריז שלא יחלל שבת? והשאלה הגדולה מכולן: הרי הרבי היה אמור לנסוע לשם ברכבת שנהוגה בידי גוי וכך אפילו חילול שבת מהתורה אין כאן (רק איסור דרבנן של יציאה מהתחום)?

הרבי עונה את התשובה שמשקפת יותר מכל את המבט של מנהיג בישראל: **השאלה היא לא מה אתה עושה, אלא מה אחרים לומדים ממך**. איזו השראה הם מקבלים ממך? משום שלהיות איש ציבור זה לחשוב במונחים של עם ולא במונחים של אדם פרטי. במיוחד שאנשים אינם מקשיבים מה אתה אומר, אלא מביטים מה אתה עושה. ולכן הסכמה של הרבי לנסוע ברכבת בשבת הייתה בבחינת חילול ה' ואפילו רגע של קריסה עבור אלפי היהודים שמסרו נפשם לדבוק במצוות התורה, בעוד שמסירות הנפש להישאר בתא הכלא, הייתה רגע של התרוממות רוח עבור אלפים.

בהשגחה פרטית מצאתי הסבר דומה, לגבי התנהגותו של מרדכי היהודי. מרדכי לא שאל את עצמו מה נכון עבורי לעשות, בתור מרדכי האיש, אלא איזו השראה אעניק לעם היהודי שהולך ונטמע בין הגויים? מרדכי ידע כי הדרך הכי טובה לזעזע היא פשוט לשדר את המסר הלכה למעשה. ולכן הוא חתר למסירות נפש אקטיבית מול המן כדי לזעזע את זעקת הנשמה היהודית באוזני אלפי מתבוללים.

מדרש פנים אחרים פרק ו: אמר מרדכי, אני איני יכול להחניף לרשע, משום שאני נושא את הנס והדגל של מלך וכי אפשר לי להשתחוות לו?!

הרעיון הזה נושא גם מסר משמעותי לכל אחד ואחת מאתנו בחיים הפרטיים: אף אחד מאתנו הוא אינו מנהיג ישראל, אך כל אחד ואחת הוא מנהיג בביתו או בסביבתו. כל אדם מחולל מעשים שיוצרים גלים וגורמים לאנשים אחרים ללמוד מהם ולחקות אותם. המסר של מרדכי היהודי הוא, שאנו אמורים לבחון כל החלטה בעיניים כלליות ולא רק פרטיות. כאשר הורים מתלבטים בעניינים שונים בחיים, עליהם לשאול את עצמם מה הילדים ילמדו מכך בעוד שלוש-ארבעים שנה? ההחלטה שתתקבל אמורה להיות כזאת שלא רק תגשים את רצון ההורים, אלא תהיה מקור של השראה עבור הדורות הבאים.

הנה קטע נפלא מהרבי:

הרבי מליובאוויטש מורה לדור נבוכ'ג/176: הורים חייבים להוות לילדיהם דוגמה חיה של התנהגות מהסוג שהיו רוצים לראות אצלם. יתירה מזו, ילדים חושבים שזה יהיה מספיק עבורם אם יהיו להם סטנדרטים שהם רק **מחצית מאלה של הוריהם**. הורים חייבים לקחת זאת בחשבון ולהשתדל שהסטנדרטים שלהם עצמם יהיו גבוהים **לפחות פי שניים** מהמינימום לו הם מצפים מילדיהם.

עד כאן לגבי מרדכי, וכעת אנו שבים אל נקודת הפתיחה ושואלים: כיצד המאבק בין המן למרדכי הפך לגזירת ההשמדה החמורה ביותר בהיסטוריה, כולל הריגת נשים וילדים ח"ו בקצה השני של העולם?

ג. הרב ברוך פרנקל תאומים, בעל ה'ברוך טעם', היה תלמיד חכם עצום ורב חשוב לפני כמאתיים שנה בגליציה. בנו התכוון להיות חתן עם בתו של יהודי עשיר ומשפחת הרב נסעה לבית הכלה לפגוש את המחותרנים. המחותרנת העשירה הבחינה כי פניו של המחותרן, הרב פרנקל, כאובות והיא ניגשה אליו בשקט ושאלה, מה לא בסדר? האם הוא מודאג לעתיד השידוך?

"בכלל לא, הנושא הוא אחר לגמרי, שמעתי ששואב המים בעיר חלה אנושות וכואב לי הלב עליו". המחותרנת העליזה פטרה את דבריו בקלות. "מחותן יקר, למה אתה מקלקל את השמחה שלך בגלל שואב מים? הוא בסך הכול אדם עלוב. תתרכז באושר של הבן שלך, זה יותר חשוב מהכול".

הרב פרנקל שמע את הדברים בזעזוע, הוא קרא לבנו וציווה אותו להכריז כי השידוך בטל ומבוטל. "אדם שאין בו רגישות לכאב של יהודי אחר – הוא לא מועמד להקים אתו חיים משותפים".

האלישיך מסביר כך את המחשבות שעברו על המן: הוא מצדו התכוון לפגוע רק במרדכי, אבל "הגידו לו את עם מרדכי!". אמרו לו שהיהודים הם לא אוסף של אנשים, הם "עם"! ליהודים יש תכונה מוזרה שנקראת "ערבות הדדית" ובעיה של יהודי אחד הופכת להיות בעיה של כלל העם. אצל יהודים אין מושג של "מה אכפת לי? זאת הבעיה הפרטית שלו!", אלא צרה של אחד היא דאגה של כל הקהילה.

וכיון שכן, אם המן יבוא לפגוע במרדכי, כל העם היהודי יתגייס לתפילות ולמעשים לטובתו. ולכן המן הגיע למסקנה שאין לו ברירה, הוא אינו יכול לפגוע במרדכי לבדו, אלא הדרך היחידה לפגוע במרדכי היא רק דרך פגיעה חלילה בכלל העם היהודי במקביל. כי היהודים הם לא אנשים, הם **קבוצה**.

3. אלשיך ג'ו: ואם תאמר שאר שבטים מה עשו לו? ... ולמה ישמיד את כל היהודים אשר בכל מלכות אחשוורוש? לזה אומר 'עם מרדכי', כי כולם עם אחד **ערבים זה לזה**.

עד כאן הסבר אחד לתפיסתו של המן את העם היהודי. בנוסף לכך, בהתוועדות פורים תשכ"ו, העניק הרבי מליובאוויטש מסר מעמיק ועוצמתי לטענת המן. אם אנו רוצים לגבש מבט של אמון ושל כבוד לכל יהודי באשר הוא, אם ברצוננו להבין את הבסיס הרעיוני מאחורי מהפכת ה"שליחות" וה"תשובה" העצומים שחולל הרבי מליובאוויטש בדורנו – לא צריך יותר מלהטות אוזן אל הווארט המדהים הזה.

נפתח בסיפור יפה: הרב שלמה ריסקין מאפרת היה בעבר רב קהילה במנהטן. הוא הכיר שם יהודי מיליאדרר בשם סנפורד ברנסטיין והתיידד אתו. אותו ברנסטיין היה אדם רחוק מאוד מחיי תורה ומצוות. ריסקין קבע אתו שיעור תורה משותף ועורר בו את הזיקה היהודי.

פעם הוא סיפר לריסקין כי ברצונו לקנות חלקת קבר בירושלים. ריסקין הבטיח כי בפעם הבאה שיבקר בארץ – יבדוק זאת עבורו. אחרי כמה חודשים ריסקין ביקר בארץ ושלה הודעה לברנסטיין כי מצא עבורו חלקת קבר בהר הזיתים בירושלים. עליו לשלוח 5000 דולר עבור החברא קדישא ולראות את העסקה כסגורה. להפתעתו של ריסקין הוא מקבל בחזרה מברק כי בתוך 24 שעות ברנסטיין יבוא בעצמו לארץ כדי לבחון את המקום. ברנסטיין נחת בארץ ועלה אל ההר ביחד עם אנשי החברא קדישא, בעוד שריסקין, שהוא כהן, נשאר ברכב. לפתע הוא שומע צעקות רמות שהגיעו עד המכונית, הוא לא הבין מה בדיוק מתרחש, אבל ראה את סנפורד רץ מקבר לקבר וצועק ומקלל בשפה גסה.

האיש ירד לרכב בכעס ואמר שאינו רוצה שום קבר כאן והוא עוזב את הארץ. התברר כי ברנסטיין התעקש שהוא רוצה לקנות מקום ממנו אפשר לצפות על הר הבית, אך המקום היחיד הפנוי היה בחלקה של רבנים חשובים ואנשי החברה קדישא סירבו למכור מקום כזה לאדם כמוהו. ריסקין ניסה להרגיע אותו שבין כך אחרי הפטירה לא צופים אל הנוף... אך הוא סירב לשמוע ועזב בכעס.

אחרי כמה ימים ריסקין קיבל ממנו מכתב בו הוא מתנצל על סערת הרגשות בה היה נתון, והוא מבקש להסביר את עצמו: "אני עצמי צריך להתקרב לחיי תורה ומצוות, וכל שכן שלא זכיתי להנחיל ערכים יהודיים לילדיי, הם רחוקים מאוד מהעולם בו אני מתעניין. לכן כל כך חשוב לי למצוא חלקת קבר מול הר הבית, אני מתפלל כי כאשר הילדים יבואו מעת לעת לפקוד את קברי, הם יעמדו מול הר הבית, המקום המקודש ביותר בעולם ותתעורר בהם הנשמה היהודית"... ריסקין העביר את המכתב לאנשי החברה קדישא והם מכרו לו את החלקה המבוקשת. ברנסטיין השאיר אחריו מיליוני דולרים למטרות חינוך יהודי והקים בין היתר את "קרן אבי חי" להעמקת הזהות היהודית.

המן הביט עלינו אחרת מהדרך בה אנו מביטים על עצמנו. המן ידע שיהודי הוא יהודי הוא יהודי. לא משנה איך הוא נראה ומהו עושה, הזהות העמוקה ביותר שלו היא החיבור הנשמתי לקב"ה. ולכן המן ידע שלא יעזור לו להרוג את מרדכי לבדו, משום שכל יהודי הוא "מרדכי קטן". הבעיה שלו היא אינה עם מרדכי הבודד, אלא עם כל יהודי באשר הוא. כל יהודי ויהודייה הם "עם מרדכי".

המן הבין את הסוד העמוק, שהיהדות היא אינה תוצאה של בחירה או העמקה אינטלקטואלית, היא עניין נפשי – ולכן אי אפשר לחמוק ממנה. ואף שיהודי שושן נטמעו בתוך הקהילה הפרסית וחגגו והשתכרו במסיבה של אחשוורוש, אך המן ידע שהוא אינו יכול לסמוך על היהודים. הם לעולם לא יתפכו להיות שלו. המן פשוט לא האמין ל"חילוניות" של יהודי שושן. יהודי מסוגל לחטוא משום שהיצר מתעתע בו שהוא אינו חוצה את הגבול, אך ברגע שיעירו את תשומת לבו למשמעות מעשיו – הוא יקום ויקפוץ חזרה. המן העריך אותנו הרבה יותר ממה שאנו מעריכים את עצמנו.

בכך הסבירו אדמור"י חב"ד תופעה מעניינת: הספר התנכ"י בו מוזכר הכי הרבה פעמים התואר "יהודי" הוא במגילת אסתר. לאורך כל המגילה חוזר על עצמו התואר "יהודי" ו"יהודים". הדבר המעניין הוא שהמגילה כותבת שש פעמים את המילה "יהודיים" עם שני יודים, ופעם שאל אפיקורוס אחד את האדמו"ר הצמח צדק מליובאוויטש, מדוע המגילה אומרת "יהודיים"? הרבי השיב כי הדבר רומז לכך שבעיר שושן היו שני סוגי יהודים: כאלו שמאירה בהם הנפש האלוקית וכאלו שהאירה בהם הנפש הבהמית - והחידוש בסיפור הפורים היה, שבסופו של דבר, כולם התרכזו סביב מרדכי.

כאשר פרצה הגזירה, המן חולל את הפעולה ההפוכה בדיוק ממה שתכנן ועורר את כל יהודי שושן לשוב אל דרך המלך ולהתלכד סביב מרדכי. זאת הייתה ההוכחה לכך שיהודי אינו צריך יותר מתזכורת ו'קצת לחץ' כדי להציף החוצה את הקדושה הטבעית שבו.

תורת מנחם תשכו ב/140: כאשר המן ראה אדם שמעמיד עצמו בסכנת נפשות וגם לאחר ש"באמרם אליו יום יום מדוע אתה עובר על מצוות המלך", הנה "מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה", התחיל לחקור ולדרוש מהו שורש המסירות נפש הלזה? האם זה עניין של שכל או רגש וכיצא בזה?

ואז "הגידו לו את עם מרדכי", שאין זה בגלל שמרדכי הוא יוצא מן הכלל בבני ישראל, אלא זוהי מהותו של "עם מרדכי" על כל חלקיו, שכל אחד ששייך ל"עם מרדכי" הוא במעמד ומצב ש"לא יכרע ולא ישתחוה". ובמילא המן הבין שלא יועיל לו לשלוח יד במרדכי לבדו כיון שעומד בפניו עם שלם שלא יכרע ולא ישתחוה.³

³ הרעיון קשור גם לפרשת השבוע, כי תישא, ולהפטרת הפרשה שלה (אם כי השנה נקרא את הפטרת "פרה"). המפטיר מספר את המבחן המפורסם שערך אליהו הנביא מול נביאי הבעל בהר הכרמל, וכיצד פנה ליהודי השומרון וקרא: "עד מתי אתם פוסחים על שני הסעיפים? אם ה' האלוקים לכו אחריו, ואם לבעל לכו אחריו".

מה זה אומר בתכל"ס? הרעיון מעביר את אחד המסרים החשובים ביותר שקיימים: לכל אחד מאתנו יש רגעים של משבר מול עצמו ומול הילדים שלו. הורים יכולים לראות ילד שמתחצף, בועט ואפילו מורד. באותם רגעים עולה בהם השאלה הפשוטה, כיצד עליהם להגיב לו? האם חלילה להלום בו בחזרה ואולי אפילו להרחיק אותו מהבית כדי שלא יקלקל אחרים?

המסר של המן הוא מהפכני: עלינו להאמין בעצמנו ובילדים שלנו **לפחות כמו שהמן האמין בנו**. עלינו להיות בטוחים שהטוב הבסיסי של האדם הוא עצמי וחזק הרבה יותר מהרע שבו והוא בסוף ינצח.

במובן מעשי, זה אומר שעלינו לנהוג תמיד בכבוד ובאמון בילדים שלנו. עלינו להחמיא להם על הטוב שלהם, למצוא את הדרכים להעצים אותנו, ובמקביל למזער את הרע שמרים ראש מעת לעת. עלינו לפנות אל ילדינו בצורה מכובדת, להדגיש את הצדדים החיוביים באישיות שלהם ולמצוא את הדרך לעודד את הטוב. מה שהמן ידע עלינו – גם אנחנו צריכים לדעת על עצמנו.

נפעל ללא לאות כדי להגביר את הטוב בעולם ונזכה כי גאולת פורים תפתח את הפתח לגאולת עולם בקרוב ממש.

**כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי רבנו ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**

פעם נכנס רב לחדרו של הרבי מליובאוויטש והרבי העלה את השאלה המתבקשת: כיצד אליהו לוקח סיכון ומציע ליהודים ללכת אחרי הבעל? מה היה עושה אם כולם היו בוחרים לצעוד בכיוון ההוא? הרבי ענה תשובה מדהימה: "אליהו ידע שכאשר לוחצים יהודי – הוא בוחר נכון".